

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

WAYS TO DIVERSIFY LOCAL BUDGET REVENUES

Matkurbanova Dilrabo Jumanazarovna

1st-year Master’s Student, Economics Program Asian International University

Abstract

This thesis analyzes the theoretical foundations and practical approaches to diversifying local budget revenues. The study examines key directions such as expanding the local tax base, developing non-tax revenue sources, implementing public-private partnership mechanisms, ensuring the efficient utilization of municipal property, and introducing digital governance tools. Furthermore, practical recommendations are proposed to strengthen the financial independence of local budgets and enhance the sustainability of regional fiscal systems. The findings emphasize the importance of revenue diversification as a means of improving local government capacity and supporting balanced socio-economic development.

Keywords:

local budget, budget revenues, revenue diversification, local taxes, fiscal decentralization, municipal property, public-private partnership (PPP), Khorezm Region.

MAHALLIY BYUDJET DAROMADLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH YO‘LLARI

Matkurbanova Dilrabo Jumanazarovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Iqtisodiyot yo‘nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu tezisdan mahalliy byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilishning nazariy asoslari va amaliy yo‘nalishlari tahlil qilingan. Mahalliy soliqlar bazasini kengaytirish, soliqsiz daromad manbalarini rivojlantirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari, munitsipal mulkdan samarali foydalanish va raqamli boshqaruv

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

vositalarini joriy etish yo‘nalishlari ko‘rib chiqilib, mahalliy byudjetlarning moliyaviy mustaqilligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mahalliy byudjet, byudjet daromadlari, daromadlar diversifikatsiyasi, mahalliy soliqlar, fiskal markazsizlashtirish, munitsipal mulk, davlat-xususiy sheriklik, Xorazm viloyati.

Zamonaviy davlat moliyasi nazariyasida mahalliy byudjetlarning moliyaviy mustaqilligi va daromad bazasining barqarorligi mintaqaviy iqtisodiy taraqqiyotning muhim sharti sifatida e’tirof etilmoqda. Mahalliy byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilish deganda hududning soliq va soliqsiz daromad manbalarini kengaytirish, ularni hududning iqtisodiy salohiyati va resurslari asosida ko‘p tarmoqli shakllantirish, shuningdek markaziy byudjetdan keladigan transfertlar va subvensiyalarga bo‘lgan qaramlikni kamaytirish tushuniladi. Bu jarayon mahalliy hokimiyatlarning fiskal mustaqilligini ta’minlash, hududiy rivojlanish dasturlarini moliyalashtirish va aholiga sifatli ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish imkoniyatlarini kengaytiradi. O‘zbekiston, jumladan Xorazm viloyati tumanlari uchun mahalliy byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilish "O‘zbekiston — 2030" strategiyasi vazifalarini ijro etishning samarali mexanizmi hisoblanadi.

Mahalliy byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilishning birinchi muhim yo‘nalishi mahalliy soliqlar bazasini kengaytirish va soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirishdir. Mol-mulk solig‘i, yer solig‘i, transport vositalari solig‘i, obodonlashtirish yig‘imlari va boshqa mahalliy soliqlarning baholash bazasini bozor qiymatiga moslashtirish, soliq yig‘ish samaradorligini oshirish va yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish mahalliy daromadlarni sezilarli darajada ko‘paytiradi. Xorazm viloyati tumanlarida mol-mulk va yer obyektlarini kompleks ro‘yxatga olish, kadastr

**"ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI" nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

ma'lumotlarini raqamlashtirish va soliq bazasini aniq belgilash mahalliy byudjet daromadlarining oshishiga zamin yaratadi [1].

Ikkinchi yo'nalish soliqsiz daromad manbalarini rivojlantirishdir. Davlat boj to'lovlari, litsenziya va ruxsatnomalardan tushumlar, jarimalar, ijara to'lovlari va munitsipal xizmatlardan tushumlar mahalliy byudjet daromadlarining muhim qismini tashkil etishi mumkin. Mahalliy bozorlar, avtoturargohlar, sayyohlik obyektlari va madaniy-ma'rifiy muassasalardan tushadigan to'lovlar tizimini takomillashtirish, "Yagona mahalliy xizmatlar markazi" tashkil etish va elektron to'lov tizimlarini joriy etish soliqsiz daromadlar bazasini sezilarli darajada kengaytiradi [2].

Uchinchi yo'nalish munitsipal mulkdan samarali foydalanish va daromad olishdir. Mahalliy hokimiyat ixtiyoridagi binolar, yer uchastkalari, sanoat va savdo obyektlari hamda boshqa mulk obyektlari mahalliy byudjet uchun barqaror daromad manbasi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Munitsipal mulkning to'liq inventarizatsiyasini o'tkazish, raqamli reyestrini yaratish, ijaraga berish va xususiylashtirish jarayonlarini shaffof elektron auksionlar orqali amalga oshirish hamda mulk obyektlarini tijoratga jalb etish katta moliyaviy samara beradi. Xorazm viloyati tumanlarida munitsipal mulkdan foydalanishni optimallashtirish bo'yicha kompleks dasturni ishlab chiqish va amalga oshirish maqsadga muvofiqdir [3].

To'rtinchi yo'nalish davlat-xususiy sheriklik (DXS) mexanizmlari orqali mahalliy infratuzilmani moliyalashtirish va daromad olishdir. Mahalliy hokimiyatlar uchun katta kapital qo'yilmalarni talab qiluvchi infratuzilma loyihalari (suv ta'minoti, kanalizatsiya, gaz va elektr ta'minoti, yo'llar, sayyohlik obyektlari) DXS asosida amalga oshirilganda byudjet yuki kamayadi va loyihalardan kelajakda barqaror daromad olish imkoniyati yaratiladi. Konsessiya shartnomalari, boshqaruvga topshirish, qo'shma korxonalar va munitsipal obligatsiyalar chiqarish kabi zamonaviy moliyaviy vositalarni mahalliy

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

darajada keng joriy etish mahalliy iqtisodiy taraqqiyot uchun yangi imkoniyatlar ochadi [4].

Beshinchi yo‘nalish raqamli boshqaruv vositalarini joriy etish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishdir. "Ochiq byudjet" platformasini mahalliy darajada chuqurlashtirish, soliq va boshqa to‘lovlarni elektron tarzda yig‘ish, fuqarolarni byudjet jarayoniga jalb qilish (initsiativali byudjetlashtirish) va biznes muhitini yaxshilash mahalliy daromadlarning barqaror o‘shishini ta‘minlaydi. Mahalliy darajada kichik va o‘rta tadbirkorlikni rivojlantirish, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish korxonalari uchun qulay shart-sharoit yaratish, sayyohlik va madaniy turizmni rivojlantirish soliq bazasining tabiiy kengayishiga olib keladi. Xorazm viloyati tumanlarida Xivaning tarixiy merosi va viloyatning qishloq xo‘jaligi salohiyatidan kelib chiqib, sayyohlik va eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish sohasini rivojlantirish mahalliy iqtisodiyotni jonlantiradi [5].

Xulosa

Mahalliy byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilish mahalliy hokimiyatlarning moliyaviy mustaqilligini oshirish va hududiy rivojlanish dasturlarini barqaror moliyalashtirishning asosiy yo‘nalishi hisoblanadi. Mahalliy soliqlar bazasini kengaytirish, soliqsiz daromad manbalarini rivojlantirish, munitsipal mulkdan samarali foydalanish, davlat-xususiy sherikligini kengaytirish va raqamli boshqaruv vositalarini joriy etish yo‘nalishlarini "O‘zbekiston — 2030" strategiyasi vazifalari bilan uyg‘unlashtirgan holda kompleks amalga oshirish Xorazm viloyati va O‘zbekistonning boshqa mintaqalaridagi mahalliy byudjetlarning daromad bazasini mustahkamlaydi hamda subvensiyalarga bo‘lgan qaramlikni kamaytirib, mahalliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbekiston — 2030" strategiyasi, 2023.
2. Bird R.M., Vaillancourt F. Fiscal Decentralization in Developing Countries. Cambridge University Press, 2022.
3. OECD. Fiscal Federalism: Making Decentralisation Work. Paris, 2023.
4. Xudoyqulov H.A. Subventsiya oluvchi tumanlarning moliyaviy mustaqilligini oshirishda daromadlar bazasini diversifikatsiyalash. Toshkent, 2024.
5. Vahobov A.V. Mahalliy byudjetlar va fiskal markazsizlashtirish. Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2023.